

Strafrechtelijke bescherming tegen psychisch geweld, inclusief vormen van dwingende controle

Niels Hedlund

1. Introductie

- Mijzelf en mijn aanstelling
- Promotieonderzoek
 - Aanleiding onderzoek
 - Opzet onderzoek
- Planning voor vanavond
 - Positieve verplichtingen
 - Spanning met verdragsverplichtingen
 - Betere naleving d.m.v. strafbaarstelling dwingende controle?
- Disclaimer: onderwerp in ontwikkeling

2. Verdragsverplichtingen

- Verdrag van Istanbul ('Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld')

- Artikel 33 - Psychologisch geweld

De partijen nemen de wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn om te waarborgen dat opzettelijke gedragingen tot het door middel van dwang of bedreiging ernstig beschadigen van de geestelijke integriteit van een ander, strafbaar worden gesteld.

- Rechtspraak EHRM
 - Art. 3 en 8 EVRM verplichten bescherming psychische integriteit, onder omstandigheden d.m.v. het strafrecht
 - Psychisch geweld in huiselijke context ('huiselijk psychisch geweld')

Bestanddelen verplichtingen

- Mens rea:
 - Opzettelijke gedragingen
 - Opzet ook gericht op gevolg
- Actus reus:
 - Fysiek geweld niet vereist
 - Nadruk op patroon van gedrag
 - Geestelijke integriteit ernstig schaden
 - Denk aan: intimidatie, sociale isolatie, subtiele dreigementen, vernederen, manipulatie, (online) pesten, (digitaal) monitoren, surveilleren, digitaal seksueel misbruik, economisch misbruik, en excessieve controle, inclusief dwingende controle

EHRM: huiselijk psychisch geweld

- Rekening houden aard en kenmerken huiselijk geweld (verzwarende factoren)
 - Vaak patroon van gedrag en cumulatieve mentale invloed, ook als afzonderlijke incidenten relatief licht zijn
 - Slachtoffer vaak kwetsbaar
 - Geweld achter de voordeur
 - Fysiek minder sterk
 - Geweld onvoorspelbaar
 - Fundamentele belangen op het spel (autonomie, vrijheid, waardigheid)
- Factoren staan op zichzelf en beïnvloeden elkaar

3. Spanning met verplichtingen

- Geen specifiek psychisch geweld delict
- Bedreiging, dwang, belediging, belaging, etc.
 - (Serieuze) incidenten
 - Belaging: frame van buitenstaanders
- Mishandeling?
 - Psychische mishandeling niet strafbaar o.g.v. rechtspraak HR
 - Feitenrechtspraak: kwalificeren p.m. als mishandeling i.d.z.v. art. 300 Sr
 - Zeer uiteenlopend
 - Fundamentele vragen → wetgever

4. Verbeteren strafrechtelijke bescherming

- Aanpassing art. 300 lid 4 Sr?
- Zelfstandige strafbaarstelling?
 - Wetsvoorstel in de maak, focus op *dwingende controle*

Wat is dwingende controle?

- Evan Stark:
“a course of calculated, malevolent conduct deployed almost exclusively by men to dominate women by interweaving repeated physical abuse with three equally important tactics: intimidation, isolation and control.”
- Intimidatie: angst en vernedering
- Isolatie: afhankelijk maken, externe hulp voorkomen
- Controle: dominatie en macht

De schade van dwingende controle

- Mentale schade
 - Ernstige mentale problemen
- Inbreuk op vrijheden, negatief en positief
 - Dwingende control onderdrukt, houdt 'gevangen', domineert
 - Autonomie
 - Zelfontplooiing
 - Ontwikkeling identiteit

Implicaties voor strafbaarstelling

- Rechtsgoed
 - Primair: persoonlijke vrijheid
 - Dwang, wederrechtelijke vrijheidsberoving, bedreiging, stalking
 - Maar: mentale integriteit ook van belang
- Gedrag
 - Patroon/stelselmatigheid
 - Open formuleringen
 - Niet afhankelijk van fysiek geweld
- Mens rea
 - Opzettelijke gedragingen
- Gevolg?

Literatuur: focus op gedrag en opzet dader

- Juridische ficties
 - Redelijke (fysieke of psychische) schade
 - Schadelijk te achten
- Voordelen:
 - Benadeelt weerbare slachtoffers niet
 - Geen medisch/psychologisch onderzoek nodig
 - Causaal verband niet vaststellen
 - Slachtoffer kan eigen slachtofferschap niet begrijpen/onderkennen
 - “Victims-survivors of coercive control often occupy a false world created by the perpetrator, unable to freely make their own choices or live their lives autonomously. Gaslighting, isolation, and deprivation often prevent women understanding experiences within their relationship as abusive.”

- Nadelen/uitdagingen:
 - Wanneer is redelijke mentale schade toegebracht?
 - Ander oordeel dan slachtoffer
 - Onvoldoende kennis dwingende controle
 - Paternalistisch, ondermijnt autonomie/vrijheid slachtoffer
- Nadelen wegen vaak niet op tegen de voordelen

5. Afronding

- Geen voorstel ideale delictsomschrijving
- Meer onderzoek nodig psychisch geweld buiten familiale context
- Implementatie, procesrecht, sociaal-politieke dimensies buiten beschouwing